

LAUKU CEĻOTĀJS

Projekts

Kultūras zīmes „Latviskais mantojums” piešķiršana

Anotācija

No cik senas vai nesenas pagātnes varam izvērtēt „Latvisko mantojumu”, ja daudzas lietas, kuras tradicionāli saistām ar latvisko, ir aizgūtas dažādos vēstures posmos no citām tautām un kultūrām. Vai aizgūtais, ja tas jau vairākās paaudzēs pārņemts, uzskatāms par „Latvisko mantojumu”?

Pasaulē tūrisma nozarē jau vairākus gadus parādījusies jauna tendence – ceļotāji meklē iespējas izbraukt ārpus tradicionālām, masveidīgi popularizētām tūrisma vietām un objektiem, lai iepazītu vietējo, atšķirīgo un unikālo, kas piemīt katrai valstij, tautai, kultūrai vai teritorijai. Arī Latvijā ir virkne tūrisma uzņēmēju un mazo ražotāju, kas apzināti kopj un sargā to mantojumu, ko ieguvuši no saviem senčiem vai apguvuši no seno tradīciju zinātājiem. Centieni popularizēt kultūras mantojumu tūrisma kljuvuši par vērtību un kvalitāti, ko pieprasa gan vietējie gan ārvalstu tūristi. Lai novērtētu uzņēmējus par viņu ieguldīto darbu, lai mudinātu arī citus uzņēmējus kultūras mantojuma izziņāšanā, kopšanā un popularizēšanā un, lai ceļotājam izceltu tos tūrisma objektus, kur iespējams iepazīt latvisko kultūras mantojumu, izstrādāta kultūras zīme „Latviskais mantojums”.

Zīme „Latviskais mantojums” tūrisma ietver zināšanas, prasmes, vietas, dažādas materiālas un nemateriālas izpausmes, kas raksturīgas latviešu kultūrai un tiek lietotas ikdienas sadzīvē vai svētkos. Zīmes uzdevums ir popularizēt un saglabāt kultūras mantojumu, to aktīvi lietojot un padarot saprotamu mūsdienu cilvēkam.

Tradīcijas, pārmantojamība paaudzēs un mūsdienīgs pielietojums tūrisma pakalpojumā ir svarīgi „Latviskā mantojuma” zīmes kritēriji. Zīmi „Latviskais mantojums” var iegūt pakalpojumu sniedzēji: naktsmītnes, lauku saimniecības, amatnieki, ēdināšanas pakalpojumu sniedzēji, latvisko tradīciju pasākumu rīkotāji un vadītāji, muzeji, kolekcijas, prasmju un arodu zinātāji (maizes cepēji, audēji, bitenieki, keramiķi, kalēji, pirtnieki, jumtu licēji, teicēji, dziesminieki, utt.).

Zīmes „Latviskais mantojums” piešķiršanas kritēriji

Zīmi „Latviskais mantojums” piešķir speciāli šim mērķim izveidota komisija, kas nepieciešamības gadījumā pārskata un precizē kritērijus. Komisijas darbību nosaka dokuments – Latviska mantojuma komisijas nolikums.

1. Latviskais mantojums tiek izmantots tūrisma pakalpojumā vismaz vienā no šīm jomām:
  - Ēku arhitektūra un ainava, telpu interjers
  - Ēdieni
  - Svētki, pasākumi, rituāli
  - Tradicionālie amati, prasmes un dzīvesveids
2. Latviskā mantojuma tūrisma pakalpojumam ir skaidrs nosaukums, koncepcija un pakalpojuma apraksts, komerciāla ievirze.
3. „Latviskais mantojums” ir pieejams apmeklētājiem un tiek piedāvāts interaktīvā veidā.
4. Latviskā mantojuma tūrisma produktā izmantotie elementi ir latviski – saimnieki labi zina to ģeogrāfisko un vēsturisko izcelsmi, sākotnējo nozīmi, pielietojumu.

LAUKU CEĻOTĀJS

5. Saimniecībā redzamais latviskais mantojums tiek skaidrots un popularizēts informācijas materiālos (piem., informācijas lapa, informācijas stends mājā, paskaidrojumi ēdienu kartē, utt.) un ar saimnieku stāstījumu.
6. Tradicionālais stils tiek ieturēts maksimāli nepieļaujot dažādu stilu un vēsturisko laika posmu sajaukumu, neadekvātus elementus.
7. Latviskais kultūras mantojums tiek kopts, saglabāts un uzturēts labā kvalitātē. Tiek ievērotas valsts noteiktās drošības prasības, kas attiecas uz lauku tūrisma pakalpojumiem; ir atbilstoša infrastruktūra apmeklētāju uzņemšanai (piem., auto stāvlaukums, tualetes apmeklētājiem, latviskā mantojuma apskates vieta, atbilstoši trauki ēdienu degustācijām, ja tādas piedāvā, utt.)
8. Saimnieki un personāls, uzņemot viesus, iespēju robežās apgērbā izmanto latviskajam mantojumam atbilstošus tradicionālus tērpa elementus/atšķirības zīmes, kas atbilst kopējam saimniecības tēlam.
9. Ir vērojama dažādu paaudžu saikne kultūras mantojuma saglabāšanā un pārmantošanā (piem., vecāsmātes ēdienu receptes, ko izmanto mazmeitas, utt.).
10. Saimniecībai ir sadarbība ar apkārtnē esošajiem latviskā mantojuma nesējiem (muzeji, kultūrvēstures pieminekļi, izstāžu, ekspozīciju rīkotāji, u.c.), lai apmeklētājiem varētu piedāvāt plašāku informācijas apjomu par novadā esošo kultūrvēsturisko mantojumu.
11. Saimniecībai vēlams nodrošināt apmeklētājiem iespēju iegādāties savus vai tuvākajā apkārtnē ražotus tradicionālus kultūras mantojuma suvenīrus vai pašu ražoto produkciju, kas noformēta suvenīru veidā.
12. Saimnieki ir iesaistījušies kādā apvienībā vai organizācijā, kas apvieno attiecīgo amatu, prasmju, vai arodu zinātājus, piedalās pasākumos, apmācībā, lai papildinātu zināšanas un tālāk attīstītu savu „Latviskā mantojuma” piedāvājumu.

Paskaidrojumi un ieteikumi zīmes „Latviskā mantojuma” kritērijiem

1. Ēku arhitektūra un ainava, telpu interjers

- visas saimniecības ēkas būvētas un saimniecības pagalmi (ēku komplekss, dārzs, stādījumi) veidoti vienotā (konsekventā) stilā, kas atbilst noteiktam vēsturiskam posmam un ir raksturīgs konkrētam novadam vai vietai;
- ja ēka ir remontēta/rekonstruēta, ir saglabāta būvju arhitektoniskā vērtība, izmantoti tikai iepriekš minētajam stilam atbilstoši materiāli (ekoloģiski būvmateriāli), formas un krāsas, darbs veikts kvalitatīvi, saglabājot objekta kultūrvēsturisko vērtību un kultūras mantojuma elementus (logi, durvis, grīdas, sienas, dekorācijas, u.c.). Netiek pieļauta stila vienkāršošana, piem. sākotnējo koka logu, durvju aizstāšana ar plastikāta logiem vai metāla durvīm;
- vienots telpu iekārtojums (mēbeles, sadzīves un interjera priekšmeti), atbilstošs ēku un pagalma arhitektūrai, noteiktam vēsturiskam posmam un raksturīgs konkrētam novadam vai vietai;

LAUKU CEĻOTĀJS

- ēkas apkārtnē (sētā vai saimniekam piederošajā teritorijā) ir tradicionāla, latviska ainava, kas apvieno kultūras un vides intereses;
- viesiem pieejamā vietā ir izvietota informācija (stends vai cits informatīvs materiāls) par ēku un pagalma arhitektūru, telpu iekārtojumu, kas paskaidro kultūras mantojuma aspektu;
- saimnieki zina stāstīt par ēku un pagalma arhitektūras vēsturisko mantojumu, iekštelpu iekārtu – izcelsmi, pielietojumu, funkcijām, utt., objektam ir sava vēsturiskā „lēģenda”.

2. Ēdieni (ēdienu gatavošana un pasniegšana – kulinārais piedzīvojums)

- Akcentējot vietējo kultūrvēsturisko mantojumu, piedāvātie latviešu ēdieni un dzērieni ir raksturīgi konkrētam novadam vai vietai un ir uzskatāmi par tradicionāliem latviešu nacionālās virtuves ēdieniem/dzērieniem;
- ēdieni tiek gatavoti no vietējas izcelsmes (pagastā, novadā audzētiem vai ražotiem) pārtikas produktiem un ir atbilstoši sezonai;
- saimnieki sniedz informāciju par produktu piegādātājiem – zemnieku, zvejnieku saimniecībām, ražotājiem. Ja attiecīgie produkti nav gatavoti/ražoti uz vietas saimniecībā, saimnieki var pastāstīt par to, kā produkti tiek ražoti un no kurienes tie ir nākuši;
- apmeklētājiem ir pieejams paskaidrojošs apraksts ēdienkartē vai cita veida informācija par ēdieniem, kas tiek piedāvāti, piem., to izcelsmi, sastāvu, īpašiem gatavošanas veidiem;
- saimniece var pastāstīt par „Latviskā mantojuma” ēdieniem, iepazīstināt ar īpašo ēdienu receptēm, iemācīt pagatavot kādu ēdienu (saimniecībā vēlams sagatavot īsus aprakstus par nozīmīgākajiem gadskārtu ieražu ēdieniem un to pagatavošanu);
- Saimniecība piedāvā degustācijas vai demonstrē kā ēdiens tika gatavots senajos laikos (piem., maizes cepšana senajā krāsni).
- Ēdiens tiek pasniegts atbilstošos traukos (piem., māla šķīvji, bļodas), ir atbilstošs galda noformējums (piem., masīvkoka galds un krēsli, linu galdauts).
- Ēdieni ir kvalitatīvi pagatavoti un saimniecībai ir nepieciešamās atļaujas ēdiena gatavošanai un pārdošanai.

3. Svētki / pasākumi / rituāli

- saimniecība piedāvā seno tradīciju, svētku, godu / pasākumu programmas, tradicionālos rituālus, kā arī paši tās organizē un iesaista viesus ;
- par pasākumiem ir iepriekš pieejams konkrēts programmas apraksts (pasākuma temats, nosaukums, mērķis, dalībnieki, ilgums, vieta, metodes, veids, kā tiek iesaistīti apmeklētāji, u.c. info);
- saimnieks /pasākuma vadītājs ir kompetents un var pastāstīt par latviešu tradicionālajiem svētkiem (piem. Meteņi, Jāni, Miķeļi, Ziemassvētki), godiem (piem., kāzas, kristības) un rituāliem (piem., pirts), to norisi un jēgu;
- pasākumiem ir atbilstoši iekārtota un noformēta telpa vai vieta ārpus telpām (piem., ugunsкура vieta, šūpoles, meijas utt.);

LAUKU CEĻOTĀJS

- saimnieki /pasākuma vadītāji iespēju robežās ir tērpušies atbilstoši pasākuma tematikai;
- pasākuma sastāvdaļas/elementi ir autentiski, nav aizguvumu no citām kultūru tradīcijām. Latviskā mantojuma tradīcija var tik pasniegta arī mūsdienīgā adaptējumā vai saīsinātā versijā (piem., kāzas).
- pasākuma aktivitātēs (dziedāšana, dejošana, rotaļas, rituāli gājieni) apmeklētāji tiek iesaistīti kā pilnvērtīgi dalībnieki, nevis tikai skatītāji;
- ja pasākumā tiek pasniegti ēdieni, tiem ir jābūt piederīgiem attiecīgo svētku ēdieniem/dzērieniem (nav pieļaujami , piem., čipsi, koka-kola, u. tml.). Nav vēlams plastmasas trauku lietošana;
- ja pasākumā tiek atskaņota mūzika (ieraksti, tautas mūzikas instrumentu spēle, etnogrāfiskā vai tradicionālā dziedāšana), tai ir jābūt iederīgai un atbilstošai pasākumam .

4. Tradicionālie amati, prasmes un dzīvesveids

- saimniecībā, amatu darbnīcā apmeklētāji var iepazīties un viņiem tiek rādīti un skaidroti amati un arodi – darba tradīcijas, process, amata vēsture, nozīme un rezultāts;
- saimnieki iespēju robežās ir tērpušies atbilstoši konkrētajam latviskajam arodam;
- saimniecība piedāvā apgūt amatu prasmes, līdzdarboties amata veikšanā, pašu rokām izgatavot kādu lietu (piem., māla podu vai koka karoti) , iepazīties ar amata darbarīkiem, amata vēsturi. Apmeklētājiem tiek piedāvātas „radošās darbnīcas”, atvērtas meistardarbnīcas, individuālas nodarbības, paraugstundas, paraugdemonstrējumi;
- ir iepriekš pieejams apraksts par piedāvājumu: kas tiks iemācīts, kādā veidā tas notiks, cik bieži pieejams, utt.;
- saimniecībā tūrisma uzņēmumā tiek rīkoti tematiski pasākumi, kuros ir iespēja mācīties tradicionālos amatus;
- ir amata rezultātu ekspozīcija /stends, varbūt ir apskatāmi arī seni priekšmeti, suvenīri, mājsaimniecībā noderīgas lietas, to pielietojuma apraksts vai saimnieka stāstījums;
- apmeklētājiem ir iespēja mācīties tradicionālos lauku saimniecības darbus un piedalīties tajos (piem., maizes cepšana, miltu malšana, siena vākšana, kartupeļu talka, malkas skaldīšana utt.).

Vadlīnijas kvalitātes zīmei „Latviskais mantojums” izstrādātas projekta „Kultūras mantojuma vērtību un potenciāla veicināšana Latvijas lauku tūrismā” ietvaros.

EUROPEAN UNION
EUROPEAN REGIONAL DEVELOPMENT FUND
INVESTING IN YOUR FUTURE

CENTRAL BALTIC
INTERREG IV A
PROGRAMME
2007-2013

Publikācijas saturs atspoguļo autora uzskatus un Vadošā Iestāde nav atbildīga par projektu partneru publicēto informāciju.